

Socialförsäkringsutskottets yttrande 2021/22:SfU5y

Vårändringsbudget för 2022

Till finansutskottet

Finansutskottet har beslutat att ge socialförsäkringsutskottet tillfälle att yttra sig över Vårändringsbudget för 2022 (prop. 2021/22:99) med eventuella motioner i de delar som berör utskottets beredningsområde. Finansutskottet har även beslutat att ge socialförsäkringsutskottet tillfälle att yttra sig över ett förslag till utskottsinitiativ relaterat till beredningen av vårändringsbudgeten för 2022.

I sitt yttrande behandlar utskottet regeringens förslag till ändrade ramar och ändrade och nya anslag för utgiftsområdena 8 och 10–12 samt förslag till lagändringar om

- garantitillägg i bostadstillägget
- utbetalning av garantipension inom EES och i Schweiz samt i Förenade kungariket
- tillfälligt tilläggsbidrag till barnfamiljer inom bostadsbidraget.

I yttrandet behandlas även det gemensamma förslag till utskottsinitiativ från Moderaterna, Sverigedemokraterna, Kristdemokraterna och Liberalerna som innebär att riksdagen föreslås

- anta ett alternativt förslag till ändrad ram och ändrade anslag för utgiftsområde 11
- avslå regeringens förslag om garantitillägg i bostadstillägget
- anta ett förslag om höjning av grundskyddet
- göra två tillkännagivanden till regeringen om dels en gas i pensions-systemet, dels sänkt skatt för pensionärer.

I yttrandet behandlar utskottet dessutom motion 2021/22:4721 av Annie Lööf m.fl. (C).

Socialförsäkringsutskottet anser att finansutskottet bör ställa sig bakom det gemensamma förslaget när det gäller ändrad ram, ändrade anslag och lagförslag inom utgiftsområde 11 med vissa ändringar av främst lagteknisk karaktär. Finansutskottet bör även tillstyrka de ovan nämnda förslagen till

tillkännagivanden. Regeringens förslag och motionen bör avstyrkas i motsvarande delar. I övrigt anser utskottet att propositionen bör tillstyrkas.

I yttrandet finns två avvikande meningar (S, C, V, MP).

Redogörelse för ärendet

I yttrandet behandlar utskottet Vårändringsbudget för 2022 (prop. 2021/22:99) i de delar som gäller ändrade ramar och ändrade och nya anslag för utgiftsområdena 8 och 10–12 samt förslag till lagändringar om garantitillägg i bostadstillägget, utbetalning av garantipension inom EES och i Schweiz samt i Förenade kungariket och tillfälligt tilläggsbidrag till barnfamiljer inom bostadsbidraget. I yttrandet behandlar utskottet även en motion som väckts med anledning av propositionen och ett förslag till utskottsinitiativ enligt 9 kap. 16 § riksdagsordningen relaterat till beredningen av vårändringsbudgeten för 2022.

Vid utskottets sammanträde den 31 maj 2022 lämnade Pensionsmyndigheten och företrädare för Regeringskansliet information med anledning av förslaget till utskottsinitiativ.

Utskottets överväganden

Vårändringsbudget för 2022

Propositionen

Utgiftsområde 8 Migration

Regeringen föreslår att anslaget 1:2 Ersättningar och bostadskostnader ökas med 9 800 000 000 kronor. I statens budget för innevarande år finns för detta ändamål uppfört ett anslag på 2 190 000 000 kronor. Rysslands invasion av Ukraina och EU:s aktivering av rådets direktiv 2001/55/EG av den 20 juli 2001 om miniminormer för att ge tillfälligt skydd vid massiv tillströmning av fördrivna personer och om åtgärder för att främja en balans mellan medlemsstaternas insatser för att ta emot dessa personer och bära följderna av detta (massflyktsdirektivet) innebär att ett stort antal personer söker och förväntas söka skydd i Sverige. Till följd av detta förväntas utgifterna för ersättningar till kommuner och regioner och för Migrationsverkets boenden bli högre än beräknat, och anslaget bör därför ökas. I enlighet med befintligt regelverk och Organisationen för ekonomiskt samarbete och utvecklings (OECD) riktlinjer kommer avsevärda delar av de utökade kostnaderna att avräknas från biståndet under 2022.

Ett stort antal personer söker skydd i Sverige till följd av Rysslands invasion av Ukraina och EU:s aktivering av massflyktsdirektivet. Detta kan innebära ökade kostnader för kommunerna som inte har kunnat förutses. Regeringen föreslår därför att ett nytt anslag 1:9 Tillfälligt stöd till kommuner med anledning av kriget i Ukraina förs upp på statens budget med 500 000 000 kronor. Anslaget får användas för statsbidrag till kommuner för kostnader som avser mottagandet av personer som har beviljats tillfälligt skydd i Sverige på flykt från Ukraina.

Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Regeringen föreslår att anslaget 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader ökas med 5 800 000 000 kronor. I statens budget för innevarande år finns för detta ändamål uppfört ett anslag på 7 407 000 000 kronor. Med anledning av spridningen av covid-19 infördes särskilda regler som innebar att staten fram till utgången av mars 2022 ersatte arbetsgivarna för sjuklönekostnader över den normala nivån. Anslaget bör ökas eftersom de inrapporterade sjuklönekostnaderna har blivit högre än vad som tidigare beräknats.

Regeringen föreslår vidare att anslaget 2:1 Försäkringskassan ökas med 2 000 000 kronor. I statens budget för innevarande år finns för detta ändamål uppfört ett anslag på 9 281 366 000 kronor. Anslaget ökades med 50 000 000 kronor till följd av återinförande av bl.a. karensavdrag (prop. 2021/22:86, bet.

2021/22:FiU16, rskr. 2021/22:139). Regeringen avser att besluta om en ny struktur för samhällets krisberedskap och civilt försvar. Inom ramen för denna struktur kommer Försäkringskassan att få ytterligare uppgifter, och anslaget bör därför ökas.

Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Regeringen föreslår att anslaget 1:1 Garantipension till ålderspension ökas med 118 000 000 kronor. I statens budget för innevarande år finns för detta ändamål uppfört ett anslag på 13 416 400 000 kronor. Regeringen föreslår i propositionen att de tillfälliga bestämmelser som möjliggör fortsatt utbetalning av garantipension och garantipension till omställningspension till personer bosatta inom EES, i Schweiz eller i Förenade kungariket förlängs i tre månader, fr.o.m. oktober t.o.m. december 2022. Förlängningen innebär ökade utgifter. Anslaget bör därför ökas.

Regeringen föreslår vidare att anslaget 1:3 Bostadstillägg till pensionärer ökas med 4 000 000 000 kronor. I statens budget för innevarande år finns för detta ändamål uppfört ett anslag på 11 836 400 000 kronor. Anslaget ökas till följd av förslaget om att införa en ny förmån, garantitillägg i bostadstillägget, inom ramen för bostadstillägget till pensionärer. Anslagsändamålet bör vidare utvidgas till att även omfatta utgifter för garantitillägget enligt socialförsäkringsbalken.

Anslaget 1:4 Äldreförsörjningsstöd minskas med 10 000 000 kronor till följd av att förslaget om garantitillägget innebär minskade utgifter för äldre-försörjningsstöd.

Anslaget 2:1 Pensionsmyndigheten ökas med 165 000 000 kronor till följd av att förslaget om garantitillägget innebär ökade kostnader för Pensionsmyndigheten.

Garantitillägg i bostadstillägget

Regeringen föreslår att det ska införas en ny förmån inom bostadstillägget i form av ett kompletterande bidrag till boendet för vissa pensionärer, benämnt garantitillägg i bostadstillägget eller i det följande bara garantitillägget. Som framgår ovan ska anslaget 1:3 Bostadstillägg till pensionärer omfatta utgifter för den nya förmånen.

Garantitillägget ska kunna lämnas till en försäkrad som har rätt till garantipension och som tar ut allmän ålderspension i form av inkomstpension, tilläggspension eller garantipension. Förmånen ska lämnas enligt fyra förmånsnivåer, beroende på i vilken omfattning den försäkrade tar ut allmän ålderspension i form av inkomstpension, tilläggspension eller garantipension: hel, tre fjärdedels, halv och en fjärdedels förmån.

Garantitillägget bör enligt regeringens bedömning vara bosättningsbaserat. Pensionsmyndigheten bör vara handläggande myndighet. Förmånen bör finansieras med medel från statsbudgeten och vara skattefria.

Garantitillägget ska kunna lämnas tidigast fr.o.m. den månad då den försäkrade fyller 65 år. Åldersgränsen ska höjas från 65 till 66 år fr.o.m. 2023 och fr.o.m. 2026 utgöras av riktåldern för pension. Garantitillägget ska lämnas fr.o.m. den månad då rätten till förmånen har inträtt t.o.m. den månad då rätten till förmånen har upphört.

Garantitillägget ska beräknas på ett underlag som fastställs utifrån vissa inkomster för det aktuella året (beräkningsunderlaget). För en försäkrad som är född 1938 eller senare ska garantitillägget beräknas på ett underlag som motsvarar underlaget för beräkning av garantipension. Om en försäkrad som är född 1937 eller tidigare har rätt till tilläggspension, ska tilläggspensionsbeloppet i beräkningsunderlaget alltid bestämmas som om tilläggspensionen hade börjat lyftas den kalendermånad då den försäkrade fyllde 65 år.

Garantitillägget ska för kalenderåret 2022 lämnas med belopp per år enligt följande. Om den försäkrades beräkningsunderlag inte överstiger 142 153 kronor, ska förmånen lämnas med 12 000 kronor. Om den försäkrades beräkningsunderlag överstiger 142 153 kronor men inte 172 153 kronor, ska följande gälla. Garantitillägget lämnas med 12 000 kronor minskat med 38 procent av den del av beräkningsunderlaget som överstiger 142 153 kronor. Förmånen lämnas dock alltid med minst 600 kronor. Om den försäkrades beräkningsunderlag överstiger 172 153 kronor, ska inget garantitillägg lämnas.

För kalenderåret 2023 och följande år ska inkomstgränserna och det högsta förmånsbeloppet räknas om vid varje årsskifte. Inkomstgränserna ska räknas om genom indexering. Vidare ska en del av det högsta förmånsbeloppet räknas om genom indexering. Det nya högsta förmånsbeloppet ska utgöra den indexerade delen av förmånsbeloppet med tillägg för 600 kronor.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska kunna meddela närmare föreskrifter om inkomstgränserna och det högsta förmånsbeloppet.

Den försäkrades högsta möjliga förmånsbelopp ska avkortas utifrån hans eller hennes försäkringstid inom ramen för garantipensionen. Garantitillägget ska lämnas med så stor andel av det avkortade förmånsbeloppet som motsvarar den andel av förmånen som den försäkrade har rätt till.

Garantitillägget ska omprövas när något förhållande som påverkar rätten till tillägget eller tilläggets storlek har ändrats. Garantitillägget ska lämnas utan ansökan. Beslut om garantitillägget ska få fattas genom automatiserad behandling av Pensionsmyndigheten i de fall en klagande motivering för beslutet får utelämnas enligt förvaltningslagen. I fråga om överklagande bör enligt regeringens bedömning de allmänna bestämmelserna och den särskilda bestämmelsen för bostadstillägg gälla för garantitillägget.

Garantitillägget kommer enligt regeringens bedömning att omfattas av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen (samordningsförordningen). Garantitillägget bör inte utgöra en förmån som omfattas av de avtal om social trygghet som Sverige ingått med tredjeländer.

Garantitillägget ska ingå i den bidragsgrundande inkomsten för de nuvarande bostadstilläggsförmånerna. Fribeloppen som minskar reduceringsinkomsten för det ordinarie bostadstillägget ska ökas med ett belopp som motsvarar det högsta förmånsbeloppet för garantitillägget för det aktuella året. I fråga om fribeloppet som minskar reduceringsinkomsten för personer som inte har hel allmän ålderspension och är 65 år eller äldre ska detta gälla fr.o.m. den månad då personen fyller 65 år, om allmän ålderspension ingår i reduceringsinkomsten. Garantitillägget bör enligt regeringens bedömning till sitt fulla belopp även ingå i de inkomster som beaktas vid beräkningen av äldreförsörjningsstöd. Förmånen bör däremot inte ingå i underlaget för avgifter för insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453).

Lagändringarna som avser införandet av garantitillägget ska träda i kraft den 15 juli 2022 men i vissa delar tillämpas första gången i fråga om förmåner som avser augusti 2022.

När det gäller förslagets konsekvenser anger regeringen att 47 procent av samtliga individer äldre än 65 år som tar ut någon allmän pension beräknas få en ökad disponibel inkomst genom reformen. Bland kvinnor är det ca 64 procent och bland män ca 28 procent som får en ökad disponibel inkomst. Ungefär hälften av individerna får 1 000 kronor per månad (det högsta beloppet) och drygt 75 procent får 500 kronor per månad eller mer. Bland kvinnorna får 54 procent av de berörda 1 000 kronor. Motsvarande andel för männen är 35 procent.

Förslaget har en effekt i form av ökade marginaleffekter för vissa grupper. För en person som inte har bostadstillägg kommer marginaleffekterna att öka med 38 procentenheter för allmän inkomstpension i inkomstintervallet där garantitillägget fasas ut. Detta intervall är mellan 11 850 och 14 350 kronor i månaden. I inkomstintervallet mellan 12 100 och 12 700 kronor i månaden kommer marginaleffekten att vara som högst och uppgå till drygt 100 procent. För pensionärer som även har det ordinarie bostadstillägget är marginaleffekterna högre än för pensionärer som inte har det. Garantitillägget kommer även för gruppen med bostadstillägg att öka marginaleffekterna till över 100 procent men inte i hela intervallet för utfasningen, dvs. mellan ca 11 850 och 14 350 kronor i månaden. Ökningen av marginaleffekterna blir dock inte lika stor som för pensionärer utan bostadstillägg, 14 procentenheter jämfört med 38 procentenheter.

Införandet av ett garantitillägg bedöms leda till ökad ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män.

Vid införandet av den nya förmånen bedömer regeringen att administrationen och antalet försäkringsärenden hos Pensionsmyndigheten kommer att öka eftersom samtliga försäkrade som har rätt till garantipension ska prövas för rätten till den nya förmånen. Även handläggningen av bostadstillägg kommer att påverkas genom en ökad mängd nya ansökningar till följd av att fler pensionärer kommer att kunna få bostadstillägg. It-system som kan hantera beräkning, handläggning och beställning av utbetalning av

den nya förmånen från Försäkringskassan behöver utvecklas och befintliga it-system behöver anpassas till den nya förmånen.

Utbetalning av garantipension inom EES och i Schweiz samt i Förenade kungariket

Reglerna i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen (samordningsförordningen) innebär att sociala trygghetsförmåner som är s.k. kontantförmåner och som en person har förvärvat i en medlemsstat som regel inte får minskas eller dras in om den berättigade personen är bosatt i en annan medlemsstat än den som betalar ut förmånen. Ålders- och efterlevandepensioner har samordnats på detta vis enligt de allmänna bestämmelserna i kapitel 5 i samordningsförordningen. Vissa sociala trygghetsförmåner har dock enligt förordningen samordnats enligt bestämmelserna om s.k. minimiförmåner (artikel 58). Sverige har tidigare tolkat artikel 58 i samordningsförordningen som att det inte finns någon svensk förmån som omfattas av artikel 58. Enligt EU-domstolens dom i mål C-189/16 Zaniewicz-Dybeck mot Pensionsmyndigheten och tolkningen av artikeln anses dock numera garantipensionen och garantipensionen till omställningspension utgöra minimiförmåner. Därmed saknas rättsligt stöd för att fortsätta att bevilja och betala ut garantipensionen och garantipensionen till omställningspension till personer bosatta i ett annat land inom EES eller i Schweiz (nedan används samlingsnamnet garantipension i EU).

För att undvika orimliga konsekvenser och för att säkerställa att garantipension i EU fortsatt betalades ut med oförändrade belopp till personer bosatta inom EES eller i Schweiz under en begränsad tid gjordes ändringar i socialförsäkringsbalken (SFS 2018:1627). Denna rätt till utbetalning har därefter förlängts i flera omgångar, senast till utgången av september 2022 (SFS 2021:1246), bl.a. med motiveringen att utredningsförslag på området behövde analyseras.

Regeringen bedömer att det inte kommer att kunna genomföras någon förändring av den nuvarande regleringen om garantipension i närtid och att möjligheten till utbetalning av garantipension i EU i dess nuvarande utformning bör upphöra vid utgången av september 2022. Regeringen anser emellertid att de personer som omfattas av regleringen om garantipension i EU bör få något mer tid att anpassa sig till en eventuell situation utan garantipension. Regeringen föreslår därför att rätten till utbetalning ska förlängas med tre månader, fr.o.m. den 1 oktober t.o.m. den 31 december 2022. Den förlängda möjligheten ska endast avse fortsatta utbetalningar till personer som har rätt att få garantipensionen i EU för september 2022.

När det gäller Förenade kungariket trädde landet ut ur EU den 31 januari 2020, med ett utträdesavtal som reglerar skyldigheter och rättigheter mellan EU:s medlemsstater och Förenade kungariket. Till utgången av 2020 tillämpades EU-rätten på samma sätt som när Förenade kungariket var medlem i EU.

Som nämnts betalas inte garantipension ut till personer bosatta inom EES eller i Schweiz med stöd av samordningsförförordningen. Garantipensionärer bosatta i Förenade kungariket fick under tiden landet var medlem i EU utbetalningar med stöd av den svenska lagstiftningen. Inför utträdestidpunkten tolkade regeringen det som att fortsatt utbetalning inte skulle vara möjlig med stöd av utträdesavtalet. Regeringen föreslog och riksdagen beslutade att personer bosatta i Förenade kungariket som hade rätt att få eller fick garantipension eller garantipension till omställningspension vid utträdestidpunkten fortsatt skulle få förmånen till utgången av 2019 (prop. 2018/19:53, bet. 2018/19:SfU24, rskr. 2018/19:161). Denna tidsbegränsade rätt har förlängts, senast till utgången av september 2022 (SFS 2021:1248). Utträdesavtalet innebär när det gäller sociala trygghetsförmåner att en förmånstagare efter utträdestidpunkten och under övergångsperioden hade rätt till sociala trygghetsförmåner på samma villkor som tidigare. Utträdesavtalet reglerar även rätten att i vissa situationer fortsätta att få sociala trygghetsförmåner efter övergångsperiodens slut.

I propositionen föreslås att rätten till fortsatt utbetalning av garantipension för försäkrade som är födda 1938 eller senare och garantipension till omställningspension för personer i Förenade kungariket ska förlängas med tre månader, fr.o.m. den 1 oktober t.o.m. den 31 december 2022. Ändringen föreslås träda i kraft den 1 oktober 2022. Sådan utbetalning möjliggörs, liksom tidigare, genom en tillfällig reglering i 4 a § lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat EU.

Regeringen anser att bedömningen av vilken tid förlängningen ska avse måste göras i förhållande till de villkor som gäller specifikt för personer i en gränsöverskridande situation med Förenade kungariket, vilket innebär att övervägandena bör göras i jämförelse med de rättigheter som främst följer av utträdesavtalet. Med hänvisning till att vissa personer genom utträdesavtalet har fått en förlängd rätt att få sociala trygghetsförmåner utbetalda bedömer regeringen det lämpligt att förlänga giltigheten av 4 a § lagen om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat EU. Den tidsmässiga förlängning som föreslås för de som är bosatta inom EES eller i Schweiz bör även gälla för fortsatt utbetalning till personer bosatta i Förenade kungariket.

Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

I fråga om anslaget 1:1 Barnbidrag saknades i budgetpropositionen för 2022 av förbiseende delar av det anslagsändamål som skulle ha funnits med (prop. 2021/22:1 utg.omr. 12). Ändamålet bör enligt regeringen därför ändras så att det omfattar även utgifter enligt lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken samt så att hänvisningar görs till socialförsäkringsbalken och till samordningsförförordningen.

Regeringen föreslår vidare att anslaget 1:2 Föräldraförsäkring ökas med 1 140 000 000 kronor. I statens budget för innevarande år finns för detta

ändamål uppfört ett anslag på 45 031 247 000 kronor. Som en följd av hög smittspridning av bl.a. covid-19 har utgifterna för tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning varit betydligt högre än vad som tidigare beräknats. Utgifterna förväntas fortsätta att ligga på en hög nivå. Anslaget bör därför ökas.

Regeringen föreslår dessutom att anslaget 1:8 Bostadsbidrag ökas med 513 000 000 kronor. I statens budget för innevarande år finns för detta ändamål uppfört ett anslag på 4 286 404 000 kronor. Anslaget ökas till följd av regeringens förslag om ett tillfälligt tilläggsbidrag.

Tillfälligt tilläggsbidrag till barnfamiljer inom bostadsbidraget med anledning av ökade levnadsomkostnader

Barnfamiljer kan få dels ett bidrag till bostadskostnader, dels ett bidrag för att barn stadigvarande bor eller tidvis vistas i hushållet. Det sistnämnda bidraget lämnas som ett särskilt bidrag för hemmavarande barn eller för barn som bor växelvis eller som ett bidrag för umgängesbarn. Om ett barns föräldrar inte lever tillsammans men har gemensam vårdnad, har den förälder som barnet är folkbokfört hos rätt till det särskilda bidraget för hemmavarande barn.

Bostadsbidrag beräknas utifrån hushållets uppskattade inkomster för ett helt kalenderår och betalas ut löpande som ett preliminärt bidrag. Bidraget bestäms av det enskilda hushållets inkomster och tillgångar.

Regeringen föreslår att bostadsbidrag under en begränsad tid ska lämnas i form av tilläggsbidrag till barnfamiljer. Tilläggsbidraget ska lämnas till barnfamiljer som har rätt till särskilt bidrag eller umgängesbidrag och beräknas på grundval av de övriga formerna av bostadsbidrag som lämnas till barnfamiljen. Tilläggsbidraget ska lämnas utan ansökan.

I propositionen anges att med anledning av den ekonomiska situation som barnfamiljer riskerade att hamna i till följd av coronapandemin infördes under perioden juli t.o.m. december 2020 ett tillfälligt tilläggsbidrag till barnfamiljer inom bostadsbidraget. Det tillfälliga tilläggsbidraget infördes på nytt under perioden juli t.o.m. december 2021 med anledning av den fortsatta spridningen av covid-19. Bidraget hade samma konstruktion, målgrupp och omfattning som det bidrag som föreslås nu. För andra halvåret 2020 fick barnhushåll varje månad ett tillskott på 25 procent av sitt preliminära bostadsbidrag. Även under andra halvåret 2021 betalades tilläggsbidrag ut på ett motsvarande vis.

Regeringen anför att den ekonomiska situation som har uppstått med anledning av händelserna i Sveriges närområde har bidragit till att många hushåll har fått, eller riskerar att få, kraftigt höjda utgifter. Särskilt har priserna ökat på el, drivmedel och livsmedel. Dessa negativa ekonomiska konsekvenser uppstår efter en långdragen pandemi som har drabbat bl.a. barnhushåll. Boendekostnaden är den största enskilda utgiftsposten för många hushåll. För att minska risken att barnfamiljer inte kan betala sina boendekostnader är det lämpligt att under en begränsad tid åter förstärka bostadsbidraget till barnfamiljer med ett tilläggsbidrag. Tilläggsbidraget föreslås likt tidigare lämnas

som ett separat bidrag utanför beräkningen av det ordinära bostadsbidraget, och någon ansökan behövs inte.

Regeringen föreslår att tilläggsbidraget liksom tidigare ska lämnas månadsvis med ett belopp som motsvarar 25 procent av det preliminära bostadsbidrag som lämnas för samma månad. Tilläggsbidraget ska inte ingå i den slutliga avstämning av bostadsbidraget som görs efter det att beslut om slutlig skatt har meddelats för kalenderåret. Eftersom tilläggsbidraget är avsett att vara ett tillfälligt tillskott för ekonomiskt utsatta hushåll i en extraordinär situation är det inte rimligt att det ingår i avstämningsförfarandet, vilket skulle medföra en risk för återkrav till följd av ett bidrag som hushållen inte har ansökt om.

Regeringen föreslår att bestämmelserna om tilläggsbidrag ska träda i kraft den 1 juli 2022 och gälla t.o.m. december 2022. Äldre bestämmelser ska fortfarande gälla för bostadsbidrag som avser tid före den 1 juli 2022. Lagändringar som innebär att nuvarande bestämmelser om bostadsbidrag återinförs ska träda i kraft den 1 januari 2023. Bestämmelserna om tilläggsbidrag till barnfamiljer ska fortfarande gälla i fråga om bostadsbidrag som avser tid före den 1 januari 2023.

Motionen

Annie Lööf m.fl. (C) föreslår i partimotion 2021/22:4721 yrkande 1 att riksdagen ska avslå regeringens förslag om garantitillägg i bostadstillägget. Motionärerna anför bl.a. att en motsvarande höjning av pensionerna kan åstadkommas på ett avsevärt enklare sätt, utan de nackdelar som regeringens förslag innebär och till lägre administrationskostnader. Regeringens förslag är inte en systemvårdande förbättring utan innebär bl.a. att livsinkomstprincipens ställning försvagas. I yrkande 2 i denna del föreslår motionärerna att riksdagen anvisar 4 165 000 000 kronor mindre till utgiftsområde 11 än vad som föreslås i propositionen. Till följd av motionärernas förslag om att avslå regeringens förslag om garantitillägg i bostadstillägget kan anslaget 1:3 Bostadstillägg för pensionärer minskas med 4 000 miljoner kronor, anslaget 1:4 Äldre-försörjningsstöd ökas med 10 miljoner kronor och anslaget 2:1 Pensionsmyndigheten minskas med 165 miljoner kronor.

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis anser utskottet att finansutskottet bör tillstyrka regeringens förslag till ändrade ramar samt ändrade och nya anslag för utgiftsområdena 8, 10 och 12. I det anförda ligger att finansutskottet bör tillstyrka regeringens lagförslag om tillfälligt tilläggsbidrag till barnfamiljer inom bostadsbidraget. Som anförts i propositionen är förslaget motiverat mot bakgrund av den försämrade ekonomiska situation som barnhushåll med låga inkomster har fått eller riskerar att få på grund av ökade levnadsomkostnader till följd av händelser i Sveriges närområde.

När det gäller utgiftsområde 11 lämnar regeringen ett lagförslag om förlängd utbetalning av garantipension och garantipension till omställningspension inom EES och i Schweiz. Utskottet delar regeringens bedömning att de personer som omfattas av denna reglering bör få något mer tid att anpassa sig till en eventuell situation utan garantipension och garantipension till omställningspension och anser därför att finansutskottet bör tillstyrka förslaget. Utskottet anser även att finansutskottet bör tillstyrka regeringens lagförslag om förlängd utbetalning av garantipension till Förenade kungariket.

Utöver det anförda innebär förslagen i propositionen förändringar av statens utgifter inom utgiftsområde 11 till följd av införandet av en ny förmån, garantitillägg i bostadstillägget. I fråga om regeringens förslag i denna del och behovet av höjda pensioner anför utskottet följande.

I en tid när priserna stiger kraftigt på de varor och tjänster som är svårast att klara sig utan – mat, värme och bränsle – är det nödvändigt att förbättra de svenska pensionärernas situation. Förbättringar bör dock göras på ett sätt som värnar arbetslinjen i pensionssystemet och som inte gör pensionssystemet ännu mer komplext. Regeringens förslag till en ny förmån – garantitillägg i bostadstillägget – har kritiserats hårt av expertmyndigheter, pensionärsorganisationer och fackföreningar eftersom det innebär att arbetslinjen försvagas, att marginaleffekter kan uppgå till mer än 100 procent och att pensionssystemet blir än mer svåröverskådligt. Moderaterna, Sverigedemokraterna, Kristdemokraterna och Liberalerna är överens om att göra den största förstärkningen av pensionärernas ekonomi sedan det nuvarande pensionssystemet infördes. Under beredningen av vårandringsbudgeten för 2022 i finansutskottet har samma partier därför presenterat ett gemensamt förslag om att avslå regeringens förslag om garantitillägg och i stället göra förbättringar inom ramen för det befintliga pensionssystemet, i första hand genom höjningar av grundskyddet.

Enligt det gemensamma förslaget ska garantipensionen fr.o.m. den 1 oktober 2022 höjas med 600 kronor per månad samt konsumtionsstödet i bostadstillägget höjas med 350 kronor för ensamstående och 175 kronor för sammanboende. Förslaget innebär att anslaget 1:1 Garantipension vid ålderspension ökar med 1 075 000 000 kronor utöver regeringens förslag i proposition 2021/22:99 och att anslaget 1:3 Bostadstillägg till pensionärer minskar med 3 495 000 000 kronor jämfört med regeringens förslag i propositionen. Anslaget 2:1 Pensionsmyndigheten ökar med 10 000 000 kronor utöver regeringens förslag i propositionen.

Dessutom föreslås två tillkännagivanden till regeringen om dels sänkt skatt för pensionärer fr.o.m. den 1 januari 2023, dels införandet av en s.k. gas i pensionssystemet som gör det möjligt att använda en del av överskottet i pensionssystemet för att höja pensionerna.

Sammantaget innebär det gemensamma förslaget att de pensionärer som har det sämst ställt får ett rejält tillskott samtidigt som alla pensionärs ekonomi förbättras och arbetslinjen i pensionssystemet värnas. Utskottet anser därför att finansutskottet bör ställa sig bakom det gemensamma förslaget med

vissa ändringar av främst lagteknisk karaktär. Finansutskottet bör även tillstyrka ovannämnda förslag till tillkännagivanden. Regeringens förslag och motion 2021/22:4721 av Annie Lööf m.fl. (C) bör avstyrkas i berörda delar.

Stockholm den 2 juni 2022

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Maria Malmer Stenergard

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Maria Malmer Stenergard (M), Rikard Larsson (S), Carina Ohlsson (S), Mattias Karlsson i Luleå (M), Teresa Carvalho (S), Martina Johansson (C), Ida Gabrielsson (V), Katarina Brännström (M), Julia Kronlid (SD), Emilia Töyrä (S), Hans Eklind (KD), Björn Petersson (S), Jonas Andersson i Skellefteå (SD), Rasmus Ling (MP), Arin Karapet (M), Jennie Åfeldt (SD) och Robert Hannah (L).

Avvikande meningar

1. Vårändringsbudget för 2022 (S, V, MP)

Rikard Larsson (S), Carina Ohlsson (S), Teresa Carvalho (S), Ida Gabrielsson (V), Emilia Töyrä (S), Björn Petersson (S) och Rasmus Ling (MP) anför:

Det övergripande syftet med den nya förmån som föreslås i propositionen – garantitillägg i bostadstillägget – är att långsiktigt förbättra den ekonomiska situationen för pensionärer som har låg allmän ålderspension. Den omständigheten att en relativt stor grupp pensionärer kan få rätt till garantitillägg betyder inte att träffsäkerheten i förslaget är bristfällig utan indikerar snarare att det i dag finns orimligt många pensionärer som behöver få sin ekonomi förstärkt.

Garantitillägget innebär visserligen ett avsteg från livsinkomstprincipen och kan ge upphov till högre marginaleffekter. Det kan dock konstateras att grundskyddet för pensionärer överlag utgör ett avsteg från vissa bärande principer i pensionssystemet och att ett väl utvecklat grundskydd är en förutsättning för att skydda ekonomiskt svaga äldre mot ekonomisk utsatthet. Samtidigt gäller att arbete ska löna sig och att den inkomstgrundade pensionen ska återspegla det. Som regeringen anför i propositionen hindrar ett införande av garantitillägget på inget sätt andra reformer på pensionsområdet.

Slutligen bör det framhållas att förbättringar av den ekonomiska situationen för den grupp pensionärer som omfattas av förmånen är mycket angelägna och därför bör genomföras så snart det är möjligt.

Finansutskottet bör således tillstyrka regeringens förslag om garantitillägg i bostadstillägget, avstyra motion 2021/22:4721 av Annie Lööf m.fl. (C) i berörda delar och besluta att inte gå vidare med förslaget till utskottsinitiativ.

2. Vårändringsbudget för 2022 (C)

Martina Johansson (C) anför:

Genom det fristående och avgiftsfinansierade pensionssystemet skapas förutsättningar för förutsebara och trygga pensioner. För att säkerställa att nivåerna på pensionsutbetalningarna är tillräckliga för att garantera alla äldre en värdig ålderdom måste systemet kontinuerligt ses över och förbättras.

Pensionärskollektivet som helhet har en relativt god ekonomisk standard. Andelen äldre som lever i absolut fattigdom är lägre än motsvarande andel för de som är yngre än 65 år. Det betyder dock inte att inte mer behöver göras för att stärka pensionärernas ekonomi. Samtidigt är det viktigt att förstärkningar för de pensionärer som har det sämst ställt kombineras med åtgärder som värnar livsinkomstprincipen.

Att träffsäkert höja levnadsstandarden för de pensionärer som har det sämst ställt samtidigt som pensionssystemet värnas är klart bättre än att införa

garantitillägget, vilket försvagar livsinkomstprincipen och leder till höjda marginaleffekter.

Garantitillägget är dessutom i allt väsentligt en förstärkning av garantipensionen och borde därmed ha behandlats inom Pensionsgruppen. Det är genom det breda och blocköverskridande samarbete som präglar Pensionsgruppen som hållbara förbättringar för pensionärer kan uppnås.

Det finns möjligheter att i väntan på en långsiktig och klok lösning i Pensionsgruppen tillfälligt kompensera de pensionärer som har det sämst ställt för ökade levnadskostnader. Detta görs lämpligen inte med ett helt nytt tillägg enligt regeringens förslag utan exempelvis genom en höjning av det redan existerande konsumtionstillägget inom bostadstillägget. Härutöver bör en rad åtgärder analyseras, såsom sänkt skatt på pension, förbättringar av grundskyddet, en tillfällig änkepension, en gas i pensionssystemet och höjda avgifter till pensionssystemet – eventuellt kombinerat med ett avskaffande av inkomst-pensionstillägget.

Sammantaget bör finansutskottet avstyrka regeringens förslag om garantitillägg i bostadstillägget, besluta att inte gå vidare med förslaget till utskottsinitiativ och tillstyrka motion 2021/22:4721 av Annie Lööf m.fl. (C) i berörda delar.